

Vigilar el bestiar

(ALDC, VI, 1279. *Vigilar el bestiar*)

Vigilar és el significat més estès per al concepte ‘estar atent al bestiar’. Les motivacions giren entorn de la idea de:

1) ‘estar atent’: *vigilar* (s. XIII) prové del llat. VĪĠĪLARE que del significat de ‘estar sense dormir’ va passar a ‘romandre atent, vigilar’; var.: *vegilar*, amb dissimilació vocàlica; *vitgilar*, *vetgilar*, amb africació, que podria ser originària, i *vitxilar*, *vetxilar*, amb ensordiment de la palatal; *vi[χ]ilar*, *ve[χ]ilar*, manlleu al cast. *vigilar*. *Vetllar* 6 deriva també de VĪĠĪLARE, amb tractament popular; *survetllar* 8-11, 13 és un manlleu al fr. *surveiller*. *Guardar* prové del germ. WARDON, der. de WARD ‘acte de cercar amb els ulls; guàrdia, guarda; talaia; garita’; var.: *gardar* 7, amb tractament occità, i *gordar* 8, 11, 15, 17, 22, 40, 45, 55, 73, 74, 77-79, 81, 103, 105, amb monoftongació del diftong de *gua-* > *guo-*. *Goitar* 38 és resultat d’una monoftongació de *guaitar* ‘estar a l’aguait, vigilant’, procedent del fràncic *WAHTA ‘guàrdia, guarda’, der. del germ. comú WAKAN ‘vetllar’;

2) ‘observar; mirar’: *atalaiar*, der. de *talaia* ‘sentinella diürn’ (< àr. andalusí ATṬALÁYAṭ ‘lloc d’observació’); var. *talaia* 14, 16, 22, 23, 52, per afèresi vocàlica; *taialar* 43, per metàtesi, i *talejar* 15, *tal-lejar* 19, per substitució del segment final pel suf. *-ejar*. *Espiar* 6, 7, 9, 14, 153 prové del gòtic *SPAĪHŌN ‘estar, posar-se a l’aguait’, sense el matis de ‘traïdoria delatòria’, sinònim de *mirar* 10, 85, 149, 151, del llat. MĪRĀRĪ ‘estranyar-se; admirar’ → ‘contemplar’ → ‘esguardar’; semblantment *estar a la mira* 169

i *estar a la vista* 157. *Tol·lar* 84, a partir del *tolle tolle* bíblic (‘fora!, fora!’), base de *estar tol·lo tol·lo* ‘parlar amb insistència sobre la mateixa cosa’, ha donat *tol·lar* en el qual la idea d’insistència s’ha centrat sobre ‘mirar’ (veg. Veny, 1977 i 1999 a: 136);

3) ‘tenir cura’: *cuidar* 1, 83, 120, 155, 165, 166 procedeix del llat. COĠĬTARE, que en cat. ant. i dial. també va cobrir-se del significat de ‘estar a punt de’ i, més tard, al de ‘prendre cura d’una cosa’ passant per ‘prestar atenció a alguna cosa o persona’, sentit paral·lel al que té *tenir esment* 77 (*esment*, probablement < PRENDERE EX MENTE ‘obtenció d’una cosa de la ment, posant-hi atenció mental’, esdevingut ‘tenir cura de’); *parar compte* 149 i *tindre còmpte* 168 (*tenir* < TĒNĒRE, amb canvi de conjugació; *compte* [o *còmpter*, amb *-r* anàloga], postverbal de *comptar* [< CŌMPŪTĀRE ‘calcular; enumerar’]) ‘tenir cura’, amb l’equivalent d’encuny cast. *parar cuenta* 100, 132, 136, 138, *estar al cuidao* 157 (< *cuidado*), *estar al tanto* 30, 86, 94;

4) ‘fer pasturar’: *pasturar* 175, format sobre el llat. tardà PASTURA.

Des d’un angle geogràfic, constatem que *vigilar* és molt general, interromput aquí i allà per *guardar* i, en el cat. central, per *atalaiar*; altres mots més puntuals giren entorn de la idea de ‘mirar’, ‘guardar’: *mirar*, *tol·lar*, *guaitar* i *espia*. Des del punt de vista de la seva formació, alternen els mots d’origen llatí (*vigilar*, *mirar*, *tol·lar*) amb els d’origen germànic (*guardar*, *goitar*, *espia*) i, més rarament, àrab (*atalaiar*). Són mots normatius *vigilar*, *guardar*, des del DG₁, 1932; *atalaiar*, des del DIEC₂, 2007.

